O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI XABARLARI, 2026, [14]
ISSN 2181-7324(Print)

IJTIMOIY FANLAR
http://journals.nuu.uz
ISSN 3093-8996(Onlayn)

UDK: 124.5:316.77

Ilhom XUDOYNAZAROV,
Mustaqil izlanuvchi, madaniyatshunos, jurnalist, O‘zbekiston Milliy universiteti, Toshkent, O‘zbekiston
E-mail: khudoynazarovilkhom@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1919-4744

DSc, dotsent O‘.Tilavov taqrizi asosida

NATIONAL VALUES AND CRITERIA OF CULTURAL RESPONSIBILITY IN DIGITAL HUMANISM

Annotation

This article examines digital humanism in relation to national values, creative freedom, and human dignity from a cultural studies perspective. Five criteria for justified decisions—provenance, context, voice, proportionality, and review—are proposed to address value conflicts in digital environments. Practical recommendations inform Uzbek cultural and educational institutions on implementing responsible digital heritage practices.

Key words: Digital humanism, national values, cultural responsibility, representational ethics, cultural heritage, institutional accountability.

НАЦИОНАЛЬНЫЕ ЦЕННОСТИ И КРИТЕРИИ КУЛЬТУРНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В ЦИФРОВОМ ГУМАНИЗМЕ

Аннотация

В статье с культурологической точки зрения рассматривается связь цифрового гуманизма с сохранением национальных ценностей и уважением человеческого достоинства. Для оценки обоснованности решений в цифровых культурных ситуациях предлагаются критерии происхождения, контекста, голоса, соразмерности и пересмотра. На их основе определены организационные направления работы культурно-просветительских учреждений Узбекистана.

Ключевые слова: Цифровой гуманизм, национальные ценности, культурная ответственность, этика представительства, культурное наследие, институциональная подотчётность.

RAQAMLI INSONPARVARLIKDA MILLIY QADRIYATLAR VA MADANIY MAS’ULIYAT MEZONLARI

Annotatsiya

Maqolada raqamli insonparvarlikning milliy qadriyatlarni saqlash, ijodiy erkinlik va inson qadr-qimmatini hurmat qilish bilan munosabati madaniyatshunoslik nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Qadriyatlar to‘qnashgan raqamli madaniy vaziyatda qarorlarning asoslanganligini aniqlash uchun kelib chiqish, kontekst, ovoz, mutanosiblik va qayta ko‘rish mezonlari taklif etiladi. O‘zbekiston muzeylari, kutubxonalari va universitetlari uchun ushbu mezonlarning tashkiliy qo‘llanish yo‘llari ishlab chiqiladi hamda milliy qadriyatlar vorisligining nazariy tamoyillari asoslanadi.

Kalit so‘zlar: Raqamli insonparvarlik, milliy qadriyatlar, madaniy mas’uliyat, vakillik etikasi, madaniy meros, ijodiy erkinlik, institutsional javobgarlik.

Kirish. Raqamli muhitda milliy qadriyatning keng tarqalishi uning mazmuni chuqur anglanganini o‘z-o‘zidan ko‘rsatmaydi. Tarixiy surat ko‘p marta ulashilishi, an’anaviy kuy qisqa videoga qo‘shilishi yoki mashhur shaxsning sun’iy obrazi yaratilishi mumkin. Bunday amallarning barchasi madaniy faollik belgisi, biroq ularning merosga munosabati bir xil emas. Birida manba boyitiladi, boshqasida kontekst yo‘qoladi, uchinchisida tasvirlangan insonning ovozi begona maqsadga bo‘ysundiriladi. Shuning uchun raqamli insonparvarlik masalasini qurilmalar qulayligidan madaniy qarorning asosiga ko‘chirish zarur. Tadqiqotning markaziy savoli quyidagicha: bir nechta asosli qadriyat bir vaziyatda to‘qnashganda, madaniyat muassasasi o‘z tanlovini qanday mezonlar bilan tushuntirishi kerak?

Q. Nazarov ma’naviy yangilanishni barkamol avlod tarbiyasi va jamiyat taraqqiyoti bilan bog‘laydi [1]. Ushbu yo‘nalish milliy merosning kelajakdagi ahamiyatini anglash uchun tayanch bo‘lsa-da, raqamli vaziyatda yosh avlod qadriyatni faqat qabul qiladimi yoki uni ifodalash shartlarini ham muhokama qiladimi degan savol tug‘iladi. Maqolaning asosiy tezisiga ko‘ra, qadriyatning davomiyligi uning tashqi belgilarini ko‘paytirishdan emas, insonning merosni tushunish, o‘z ovozini qo‘shish va xatoni tuzatish imkoniyatidan madad oladi. Bu tezis qadriyatni inkor etmaydi; uning amaliy kuchi qanday munosabatda namoyon bo‘lishini aniqlashtiradi.

Madaniy mas’uliyat ko‘pincha mazmun yaratuvchining shaxsiy odobi sifatida tushuniladi. Biroq materialni tanlagan muharrir, uni joylashtirgan muassasa va tarqatish shartini belgilagan platforma ham auditoriyaning talqiniga ta’sir qiladi. Muallifdan barcha oqibatni nazorat qilishni talab etish shu vakolatlar taqsimotini yashiradi. Mazkur maqola shaxsiy niyat bilan institutsional qarorni ajratib, ular o‘rtasidagi javobgarlik aloqasini tekshiradi. Ilmiy hissasi raqamli madaniy mahsulotni baholashga yaroqli, bir-birining o‘rnini bosmaydigan mezonlarni asoslashdadir.

Manbalar va tadqiqot usuli. Tahlil korpusi o‘n ikki manbadan tuzildi. Tanlashda uch mezon qo‘llandi: asar raqamli vositachilikning insoniy oqibatini izohlashi, milliy qadriyatning madaniy vazifasini ochishi yoki muassasada mas’uliyatli qaror qabul qilishga tegishli bo‘lishi kerak edi. Shu asosda zamonaviy falsafiy kitoblar, O‘zbekiston mualliflarining maqolalari va UNESCOning me’yoriy tavsiyasi [8] birgalikda ko‘rildi. Falsafiy tanqid bilan mahalliy ma’rifiy mulohaza muammoning turli qatlamlarini ifodalovchi manbalar sifatida qiyoslandi.

Tadqiqot to‘rt tahliliy amalni birlashtiradi: tushunchalarni ajratish, manbalardagi tarangliklarni taqqoslash,

shartli vaziyatlarda qarorlarni tekshirish hamda qarorlarni izohlash va qayta ko‘rish shartini chiqarish. Shartli vaziyatlar real muassasaning kuzatilgan faoliyati sifatida taqdim etilmaydi. Usulning natijasi tarqalish chastotasi emas, qaror asoslarining tushunchaviy izchilligi hamda chegaralaridir.

Erkinlik va madaniy davomiylikning o‘zaro shartlari

V. Alimasovning erkinlik va mazmunli hayotga oid mulohazalari insonning o‘z yo‘lini anglashiga e’tibor qaratadi [2]. Raqamli madaniyatda buni tayyor menyudan tanlash bilangina tenglashtirish mumkin emas. O‘z tajribasini nomlash, qaysi tilda gapirishni belgilash va yaratilgan tasviriga munosabat bildirish ham erkinlikning tarkibidir. Shaxsning ovozi muassasa taklif qilgan yagona hikoyaga mos kelmasa ham eshitilishi kerak. Shu bilan birga, erkinlik da’vo bildirish imkonini beradi, ilmiy asoslash esa shu da’voning bilim sifatidagi maqomini aniqlaydi.

B.-Ch. Han axborot rejimining erkinlik tuyg‘usidan foydalanib, xulqni boshqarish imkoniyatini tanqid qiladi [3]. Bu qarash raqamli faollikni avtomatik ozodlik deb qabul qilmaslikka undaydi. Biroq undan barcha raqamli ijod faqat boshqaruv natijasi degan hukm chiqarilsa, mahalliy muallifning tashabbusi ko‘rinmay qoladi. Madaniyat muassasasi tomoshabinga qisqa lavhani ko‘rsatish bilan birga to‘liq asar, manba va muqobil sharhga borish yo‘lini bersa, oqim ichida mustaqil talqin uchun sharoit yaratadi.

J. Habermas yangi raqamli platformalar umumiy muhokamani ajratilgan axborot doiralariga bo‘lib yuborishi mumkinligini ko‘rsatadi [4]. Han talqinida erkinlikning ichki zaiflashuvi oldinga chiqsa, Habermasda umumiy muhokama institutlarining tuzilishi muhimlashadi. Ular bir-birini to‘ldiradi. Shuning uchun muassasaning vazifasi faqat fikr yozishga ruxsat berish emas, bahsning manbalarini ko‘rinadigan qilish va turli asoslarni bir-biriga javob beradigan shaklda joylashtirishdan iborat bo‘ladi.

Milliy qadriyatni tarixiy shakl, insoniy vazifa va bugungi ifoda orqali farqlash ushbu masalani aniqlashtiradi. Mehmondo‘stlikning tarixiy marosimi muayyan turmush tarziga tegishli; uning insoniy vazifasi mehmonni tan olish va muloqotga kiritishdir. Raqamli ko‘rgazmada bu vazifa murakkab atamalarni tushuntirish va yangi ishtirokchi uchun yo‘l ko‘rsatishda davom etishi mumkin. Shu asosda madaniy vorislikda nusxalash, uzilish va asoslangan qayta talqin farqlanadi.

Shu asosda madaniy vorislik va ijodiy ishtirok o‘rtasida uch xil aloqa farqlanadi. Nusxalash mavjud shaklni saqlaydi, lekin uning ma’nosini ochmasligi mumkin. Uzilish eski shakldan voz kechadi, ammo uning vazifasini hisobga olmasligi mumkin. Asoslangan qayta talqin esa tarixiy farqni bilgan holda vazifani yangi muhitda davom ettiradi. Mazkur tasnif muallifning o‘z tanloviga qanday asos keltirayotganini ko‘rsatadi.

Vakillik etikasi va qarorni asoslash mezonlari

D. Raxmonov mediamakondagi psixologik xavfsizlikni muhim muammo sifatida ko‘taradi [5]. Madaniyatshunoslikda bundan tasvirlangan kishining boshqalarning hissiy ehtiyojiga xizmat qiluvchi vositaga aylanib qolmasligi haqidagi savol kelib chiqadi. Kim gapirayotgani, hikoya qanday qisqartirilgani va rozilikning mazmuni birgalikda ko‘riladi. Qadr-qimmatni himoya qilish murakkab tarixni sukutga mahkum etmasdan ham amalga oshirilishi mumkin.

Shartli misolda mahalla tarixi uchun oilaviy surat raqamlashtiriladi. Suratdagi bino jamoaviy xotira uchun ahamiyatli, lekin undagi shaxslar haqidagi tafsilotlar ham ko‘rinadi. Ochiqlikni mutlaq talab qilish shaxsiy chegaralarni e’tiborsiz qoldiradi; barcha materialni yopish esa tarixiy bilimni keraksiz toraytiradi. Qarorda suratning kelib chiqishi, namoyish maqsadi, tasvirlangan tomonlarning pozitsiyasi va kamroq aralashuvchi shakl baholanishi kerak. Ayrim tafsilotni yopish yoki cheklangan ko‘rish tartibi tanlanishi mumkin.

S. Ismoilov tafakkur bilan media vositalaridan foydalanish odobini bog‘laydi [6]. Mazkur aloqa mualliflikni ko‘rsatishni faqat rasmiy yozuvdan kengroq tushunishga asos beradi. Ijrochi nomi yo‘qotilgan kuy yoki manbasi ko‘rsatilmagan surat bilan birga madaniy mehnat tarixi ham ko‘rinmay qoladi. Mas’uliyatli mualliflik manbaga hurmat, o‘z hissasini belgilash va o‘zgarish oqibatini tushuntirishdan tarkib topadi.

Qarorni asoslash uchun besh mezon taklif etiladi: Kelib chiqish mazmunning manbasi va o‘zgarish tarixini aniqlaydi; Kontekst materialning davri, janri va foydalanish vaziyatini ochadi; Ovoz tasvirlangan kishining pozitsiyasini tekshiradi; Mutanosiblik maqsad bilan tanlangan chora munosabatini baholaydi; Qayta ko‘rish esa xato yuzaga kelganda qarorni o‘zgartirish yo‘lini belgilaydi (1-jadval).

1-jadval. Raqamli madaniy qarorni asoslash mezonlari

Mezon	Tekshiruv savoli	Qarorda qayd etiladigan asos
Kelib chiqish	Material qayerdan olingan va qanday o‘zgargan?	Manba, muallif va tahrir tarixi
Kontekst	Qaysi davr va janr da’vosi taqdim etilmoqda?	Hujjat, rekonstruksiya yoki badiiy faraz maqomi
Ovoz	Kim tasvirlangan va kim izoh berishga vakolatli?	Tajriba egasi pozitsiyasi va e’tiroz yo‘li
Mutanosiblik	Maqsadga kamroq cheklov bilan erishish mumkinmi?	Muqobil variantlar va tanlov sababi
Qayta ko‘rish	Yangi dalil yoki zarar aniqlansa nima o‘zgaradi?	Mas’ul shaxs, tuzatish va izoh tartibi

Sun’iy obraz va muassasa javobgarligi

Jadvaldagi tartib barcha qarorni ballga aylantirishni ko‘zlamaydi. Rozilik mavjudligini belgilash bilan tarixiy izoh sifatini baholash bir xil o‘lchov emas. Ayrim masalada mutaxassis dalili, boshqasida tajriba egasining guvohligi hal qiluvchi bo‘lishi mumkin. Shu sababli mezonlar qarorning qaysi asoslari kuchli va qaysilari yetishmayotganini ko‘rsatadigan tahlil varag‘i sifatida ishlatiladi. Kelishmovchilikni mavhum norozilikdan tekshiriladigan savolga aylantirish uning asosiy foydasidir.

Mezonlar to‘qnashganda qarorni ikki bosqichda ko‘rish maqsadga muvofiq: avval tuzatilishi zarur asosiy kamchiliklar belgilanadi, keyin maqbul variantlar orasida eng asosli shakl tanlanadi. Birinchi bosqichda yolg‘on mualliflik, yashirilgan sun’iy rekonstruksiya yoki shaxsning so‘zini buzish singari muammolar qayd etiladi. Ikkinchisida to‘liq matn va izohli namoyishning auditoriyaga mosligi qiyoslanadi. Bunday tartib bir yo‘nalishdagi muvaffaqiyat boshqa yo‘nalishdagi zararni berkitishiga yo‘l qo‘ymaydi.

Mas’uliyatning vaqt bo‘yicha davomiyligi ham e’tiborga olinishi kerak. Materialni dastlab e’lon qilishga berilgan izoh uning keyingi barcha foydalanish shakllariga yetmasligi mumkin. O‘quv ko‘rgazmasi uchun yozilgan oilaviy hikoya keyinchalik reklama kontekstiga ko‘chsa, munosabat o‘zgaradi. Shu sababli saqlash maqsadi, qayta foydalanish sharti va materialning eski talqinini yangilash imkoniyati oldindan muhokama qilinishi tavsiya etiladi. Raqamli xotiraning barqarorligi faqat fayl saqlanishi bilan emas, uning ma’nosini tushuntiradigan aloqalar davom etishi bilan bog‘liq. Muassasaning javobgarligi e’lon qilingan lahzada tugamaydi; u materialning keyingi madaniy hayotini ham hisobga oladi.

Qaror uchun zarur mehnatni kim bajarishi masalasi esa tashkiliy resursni ochadi. Tarjima, tarixiy tekshiruv va auditoriya

savoliga javob berish ko‘pincha tayyor mahsulot ortida ko‘rinmay qoladi. Muassasa kichik loyiha doirasida ham tahrir, manba tavsifi va qayta aloqa uchun vazifalarni ajratishi mumkin. Kimning qarori qaysi bosqichda qayd etilishi tushunarli bo‘lsa, xatoni izlash aybdor topish kampaniyasiga aylanmay, mahsulotni tuzatishga yo‘naladi.

L. Floridi sun’iy intellektni faoliyat va uni axloqiy boshqarish masalalari bilan bog‘lab tahlil qiladi [7]. Madaniy mahsulot uchun bundan texnik imkoniyat bilan insoniy javobgarlikni ajratmaslik talabi kelib chiqadi. Sun’iy yaratilgan tarixiy yuz tasviri ishontiruvchan ko‘rinishi mumkin, lekin uning o‘xshashligi dalilning mavjudligini isbotlamaydi. Muallif qaysi qism hujjatga va qaysisi erkin ijodga tayanganini ko‘rsatishi kerak. Madaniy mas’uliyat tasvirni yaratgan vositadan tashqari, uni tarixiy bilim sifatida taqdim etishga qaror qilgan tomonning vakolatini ham qamrab oladi.

UNESCOning sun’iy intellekt etikasi to‘g‘risidagi tavsiyasi inson qadr-qimmati va xilma-xillikni belgilaydi [8]. Bu me’yoriy asos O‘zbekiston sharoitidagi mualliflik tahlilida til va tarixiy tajribaning xilma-xilligini e’tiborga olishga yo‘naltiradi. Sheva, marosim atamasi yoki tarixiy nom avtomatik umumlashtirilganda farqlar yo‘qolishi mumkin. Bunday ehtimolga javob doimiy taqiqdan ko‘ra, mutaxassis va tajriba egalari bilan sharhni tekshirish hamda tuzatishga ochiq bo‘lish orqali asoslanadi.

A. Mavrulov adolatni jamiyat taraqqiyotini baholash mezoni sifatida muhokama qiladi [9]. Madaniy adolat materialdan mazmunli foydalanish shartlarini ham qamrab oladi. Qisqa va keng sharh, tinglash va o‘qish, lotin va kirill yozuvidagi qidiruv yo‘llarini bog‘lash kabi yechimlar ehtiyojga qarab tanlanadi. Tenglik barcha kishiga aynan bir xil matn berishdan kengroq vazifadir.

N. Donayeva raqamli muhitdagi ma’naviy-axloqiy tarbiyani oliy ta’lim strategiyasi bilan bog‘laydi [10]. Strategiya kundalik tahririy qarorlarda tekshirilmasa, qadriyatlar bilan muassasa amaliyoti orasida uzilish qoladi. Shu bois tavsiya etilayotgan tartib muallif, muharrir va tashkilot vazifalarini birgalikda aniqlashtirishni ko‘zlaydi.

A. Eshmurodov mahallaning ma’naviy-axloqiy muhitdagi ahamiyatiga urg‘u beradi [11]. Mahalliy tarix loyihasida bu salohiyat tanish odamlar xotirasini kutubxona va muzey manbalari bilan uchrashtirish orqali rivojlantirilishi mumkin. Biroq yaqinlik rozilikni o‘z-o‘zidan anglatmaydi; ishtirok etishdan bosh tortgan kishining pozitsiyasi ham hurmat qilinishi lozim.

Muhokama va O‘zbekiston uchun amaliy yo‘nalishlar

F. Yo‘ldoshev va S. Bolbekova milliy g‘ururning ijtimoiy asoslarini yoritadi [12]. Madaniy mas’uliyat yondashuvi g‘ururni tarixiy tasvirning mutlaq ijobiy bo‘lishiga bog‘lamaydi. Mahalliy ijro maktabi yoki hunarmandlik tajribasini aniq hujjatlashtirish va bahsli davrni manbali yoritish mansublikni mazmunan boyitadi. Bunday holatda tarixiy xatoni tuzatish milliy qadriyatdan voz kechish emas, uning bilimga tayangan davomiyligini mustahkamlashdir.

Taklifga qarshi jiddiy e’tiroz shuki, ko‘p tomonning ovozini hisobga olish madaniy muassasaning qarorini sekinlashtirishi mumkin. Shu sababli tartib materialning ta’siriga mutanosib qurilishi kerak: oddiy bibliografik tuzatish bilan shaxsiy iztirobni ommaga chiqarish bir xil muhokamani talab qilmaydi. Eng kamida manba, janriy maqom, mas’ul aloqa va tuzatish yo‘li saqlanishi kerak.

Yana bir chegara qadriyatlarni amaliy mezonga aylantirish ularning barcha estetik ma’nosini qamrab olmasligidir. Taklif etilgan mezonlar asarning badiiy qimmatini emas, uni muomalaga kiritishdagi qarorni asoslashga xizmat qiladi.

O‘zbekiston uchun dastlabki amaliy yo‘nalishlar: 1) muzey, kutubxona va universitetda izohli qaror yuritish; 2) o‘zbek tilidagi tushunarli madaniy sharhni boyitish; 3) avlodlararo loyihalarda tarixiy manba bilan shaxsiy xotira maqomini farqlashdir.

Xulosa. 1. Raqamli insonparvarlikni madaniy qarorning asoslanganligi sifatida tushunish texnologik qulaylik bilan insoniy qiymatni farqlaydi va muassasa faoliyatining maqsadini aniq belgilaydi.

2. Milliy qadriyatning tarixiy shakli bilan insoniy vazifasini ajratish asoslangan yangilanishga yo‘l ochadi. Vorislik tashqi takror doirasidan chiqib, avlodlar o‘rtasidagi mas’uliyat almashinuviga aylanadi.

3. Kelib chiqish, kontekst, ovoz, mutanosiblik va qayta ko‘rish mezonlari qarordagi yetishmayotgan asosni aniqlash hamda madaniy kelishmovchilikni tekshiriladigan savollarga aylantirishga xizmat qiladi.

4. Sun’iy yaratilgan tarixiy obrazning dalil, taxmin va badiiy yechim qatlamlari ochiq belgilanishi zarur. Auditoriya tasvir maqomini anglaganida ijodiy erkinlik bilan tarixiy haqqoniylik birga saqlanadi.

5. Madaniy adolat til, yozuv va formatdagi to‘siqlarni aniqlashni talab qiladi. O‘zbekcha sharhni rivojlantirish boshqa madaniy ovozlarning tan olinishiga uyg‘unlashtirilishi lozim.

6. Shaxsning odobi institutsional javobgarlik bilan qo‘llab-quvvatlanishi kerak. Muallifni qayd etish, tahrir sababini tushuntirish va xatoni tuzatish tartibi madaniy muassasaning kundalik amaliyotiga kiritilishi tavsiya qilinadi.

ADABIYOTLAR

1. Nazarov Q. Ma’naviy yangilanish va barkamol avlodni tarbiyalash ehtiyoji // Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari (15–16-may 2024). Guliston: Ziyo nashr-matbaa, 2024. B. 188–191.
2. Alimasov V. Erkka yo‘l // Tafakkur. 2023. № 1 (113). B. 42–47.
3. Han B.-C. Infocracy: Digitization and the Crisis of Democracy / transl. by D. Steuer. Cambridge: Polity, 2022. URL: https://www.wiley-vch.de/en/areas-interest/humanities-social-sciences/infocracy-978-1-5095-5297-9
4. Habermas J. A New Structural Transformation of the Public Sphere and Deliberative Politics / transl. by C. Cronin. Cambridge: Polity, 2023. URL: https://www.wiley-vch.de/en/?isbn=978-1-5095-5894-0&option=com_eshop&view=product
5. Raxmonov D.A. Mediamakonda axborotning psixologik xavfsizligini ta’minlash // Mediamakonda axborot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy muammolari. Guliston, 2024. B. 21–23.
6. Ismoilov S. Tafakkur va media vositalardan foydalanish odobi // Mediamakonda axborot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy muammolari. Guliston, 2024. B. 200–202.
7. Floridi L. The Ethics of Artificial Intelligence: Principles, Challenges, and Opportunities. Oxford: Oxford University Press, 2023. DOI: 10.1093/oso/9780198883098.001.0001.
8. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. Paris: UNESCO, 2021. URL: https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-ethics-artificial-intelligence
9. Mavrulov A. Adolat – taraqqiyot mezoni // Ma’naviy hayot. 2015. № 4. B. 4–11.
10. Donayeva N.N. Oliy ta’lim muassasalarida ma’naviy-axloqiy tarbiyani raqamli muhit sharoitida tashkil etish strategiyasi // Inter Education & Global Study. 2025. Vol. 3, issue 5. B. 91–101.
11. Eshmurodov A.T. Mahalla jamiyatda ma’naviy-axloqiy xavfsizlikni ta’minlash omili sifatida // Mediamakonda axborot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy muammolari. Guliston, 2024. B. 113–114.
12. Yo‘ldoshev F.B., Bolbekova S. Yoshlarda milliy g‘ururni shakllantirishning ijtimoiy asoslari // Mediamakonda axborot madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy muammolari. Guliston, 2024. B. 250–253.